

Rozdział 1. Gramatyka i słownictwo

Sporządzane w krajach anglosaskich pełnomocnictwa, testamenty i dokumenty notarialne tradycyjnie redagowane są w bardzo zachowawczym stylu, stosunkowo często sięgającym po konstrukcje gramatyczne oraz słownictwo, które już dawno wyszły z powszechnego użycia. Praktyka ta wyrosła z przekonania, że powielanie sprawdzonych sformułowań gwarantuje uzyskanie takich samych skutków prawnych, ale z biegiem czasu nieumyślnie doprowadziła do sytuacji, w której dokumenty prawne stały się ostoją wiekowej angielszczyzny.

Archaizmami gramatycznymi i słownikowymi, które najczęściej występują w pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych, są zaimki i przysłówki zbudowane w oparciu o **here**, **there** i **where**, tryb łączący, czyli **subjunctive mood**, serie następujących po sobie czasowników oraz ciągi zbliżonych do siebie znaczeniowo rzeczowników i przymiotników. Zagadnienia te zostaną omówione w czterech kolejnych podrozdziałach według porządku, w jakim zostały zasygnalizowane powyżej.

1.1. Zaimki i przysłówki zbudowane w oparciu o **here**, **there** i **where**

Elementy te zostaną omówione w trzech podrozdziałach w kolejności wskazanej powyżej.

1.1.1. Zaimki i przysłówki zawierające **here**

Charakterystyczną cechą gramatyczną angielskich pełnomocnictw, testamentów i dokumentów notarialnych jest stosowanie zagadkowo wyglądających zaimków, np.:

Power of attorney to sign agreements listed herein and enclosed herewith in the period of three months from the date **hereof**.

Dla współczesnego czytelnika znaczenie tak zbudowanych zaimków może być trudne do odgadnięcia, ponieważ w ciągu ostatnich stuleci wyszły one z powszechnego użycia i zdecydowana większość osób posługujących się na co dzień językiem angielskim rozpoznaje już jedynie, że składają się one z dobrze znanych i często używanych wyrazów (np. **herein** to nic innego jak **here** + **in**). Mało kto jednak jeszcze pamięta, co takie złożone zaimki w zdaniu zastępują. Wiedzę tę zachowali prawie wyłącznie piszący po angielsku prawnicy i koneserzy Szekspira, ale nie jest ona zbyt trudna do opanowania. Wystarczy spojrzeć, jak wygląda ten sam fragment pełnomocnictwa, czyli **power of attorney**, zapisany bez uciekania się do archaicznych zaimków:

Power of attorney to sign agreements listed in this power of attorney and enclosed with this power of attorney in the period of three months from the date of this power of attorney.

Jak widać, używając zaimków zbudowanych w oparciu o przysłówki **here**, piszący po angielsku prawnicy mają na myśli tekst sporządzanego dokumentu, co oznacza, że nadają im takie samo znaczenie, jakie w języku polskim wyrażają zwroty *niniejsze pełnomocnictwo, ten testament* czy *przedmiotowe poświadczenie*. Podstawową rolę tak skonstruowanych zaimków jest zatem wskazywanie na dokument, o którym aktualnie mowa, przy ograniczeniu do minimum żmudnego powtarzania tych samych słów.

Elementy współtworzące zaimki wraz z przysłówkiem **here** (czyli **in**, **with** oraz **of** w przykładzie powyżej) służą z kolei doprecyzowaniu znaczenia takich złożów i dopasowaniu ich do funkcji, jaką pełnią one w zdaniu. Elementy te najczęściej spełniają zatem taką samą rolę jak polska odmiana przez przypadki, co najlepiej widać w przekładzie:

Pełnomocnictwo do podpisania umów wyliczonych w niniejszym pełnomocnictwie i załączonych do niniejszego pełnomocnictwa w okresie trzech miesięcy od terminu niniejszego pełnomocnictwa.

Na początek przydał się miejscownik (o kim? o czym? – niniejszym pełnomocnictwie), potem niezbędny okazał się dopełniacz (kogo? czego? – niniejszego pełnomocnictwa), a w końcowym fragmencie ponownie ko-

nieczyny okazał się dopełniacz (kogo? czego? – niniejszego pełnomocnictwa). Dzieje się tak, ponieważ przyimki (czyli **with, in, of** itp.) przejęły funkcje gramatyczne odmiany przez przypadki, gdy zanikła ona w języku angielskim prawie tysiąc lat temu. W poszczególnych złożeniach występują one więc jako spadkobiercy przypadków gramatycznych i w języku polskim wystarczy zastąpić je odpowiednio dobraną końcówką.

Nie da się niestety ustalić prostych zależności, które wskazywałyby, jakie polskie przypadki odpowiadają poszczególnym angielskim przyimkom. Angielskie przyimki na stałe powiązane są bowiem znaczeniowo z pojedynczymi rzeczownikami i czasownikami (np. po czasowniku **attach** występuje **to**, po rzeczowniku **date** należy się spodziewać użycia **of** etc.), a dobór polskich przypadków w dużo większej mierze zależy od funkcji, jaką odmieniane wyrażenie pełni w zdaniu (tzn. czy jest to podmiot, dopełnienie itp.). Często okazuje się więc, że różnym angielskim przyimkom odpowiada jeden polski przypadek.

Dobierając odpowiednią końcówkę, należy się zatem kierować przede wszystkim poprawnością gramatyczną w języku polskim, a dopiero w drugiej kolejności uwzględniać znaczenie użytego w wersji angielskiej przyimka. Dla czytelnika polskiego, przywykłego do codziennego odmieniania tysięcy słów przez siedem przypadków w dwóch liczbach i pięciu rodzajach gramatycznych, nie jest to jednak żaden problem.

Czytając zdania zawierające zaimki złożone rozpoczynające się od *here*, wystarczy zatem pamiętać, że w angielskich pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych używa się ich do wskazania na treść czytanego właśnie dokumentu, a drugi element takiego złożenia pełni funkcję gramatyczną w języku polskim wyrażaną przez końcówkę odpowiedniego przypadku.

Pełny zestaw tak zbudowanych złożzeń wraz z ich znaczeniami przedstawia tabela poniżej. Dla większej przejrzystości zawartych w niej objaśnień nazwy poszczególnych dokumentów (czyli pełnomocnictw, testamentów, poświadczeń etc.) zastąpiono ogólniejszym terminem **document**.

Tabela 1. Zaimki złożone rozpoczynające się od *here*

ZAIMEK	ZNACZENIE	PRZYKŁAD
hereby	by this document	required hereby = required by this document
herefor	for this document	prepared herefor = prepared for this document
herein	in this document	listed herein = listed in this document
hereof	of this document	the date hereof = the date of this document
hereon	on this document	based hereon = based on this document
hereto	to this document	attached hereto = attached to this document
hereunder	under this document	signed hereunder = signed under this document
herewith	with this document	enclosed herewith = enclosed with this document

Dwa z wyliczonych złożzeń wymagają jednak szczególnej uwagi ze względu na dodatkowe znaczenia, jakich nabrały one z biegiem czasu. Pierwszym z nich jest **hereby**, którego często używa się wyłącznie do podkreślenia oficjalnego charakteru opisywanej w dokumencie czynności, w taki sam sposób jak polskiego przysłówka *niniejszym*. Na przykład:

The Principal hereby grants a power of attorney;

co oczywiście oznacza, że mocodawca niniejszym udziela pełnomocnictwa.

Takie znaczenie **hereby** jest jednak proste do wykrycia, ponieważ użyte w bezpośrednim sąsiedztwie tego złożenia rzeczowniki i czasowniki nie tworzą trwałych związków znaczeniowych z występującym w **hereby** przyimkiem **by** i nie mogą być źródłem, z którego pochodzi użyty w złożeniu przyimek. Jak łatwo sprawdzić w pamięci lub słowniku, ani rzeczownik **principal**, czyli *mocodawca*, ani czasownik **grant** nie wiążą się z przyimkiem **by**; użyte w powyższym przykładzie złożenie **hereby** musi więc w takim razie znaczyć *niniejszym*.

Drugim z wyliczonych w tabeli złożzeń wymagających osobnego komentarza jest **hereunder**. Pierwotnie oznaczało ono dokładnie to, co wyrażają się sugerować jego składniki, czyli wskazywało na część czytanego

dokumentu, która znajdowała się poniżej. Znaczenie to uległo jednak bardzo daleko idącej przemianie.

Ponieważ zaimek ten odsyłał czytelnika do tych części dokumentów, w których między innymi znajdują się podpisy i pieczęcie nadające im moc prawną, **hereunder** zaczęto używać w znaczeniu odpowiadającym polskiemu wyrażeniu *na mocy / na podstawie* czytanego dokumentu. Złożenie zachowało zatem swą podstawową funkcję wskazywania na czytany dokument, ale głębokiej przemianie uległo znaczenie występującego w nim przyimka **under**. Przestał on bowiem określać położenie urywka tekstu, o którym mowa, a zaczął obejmować treść całego dokumentu.

Jeżeli pełnomocnictwo stwierdza zatem, że:

I ratify any acts **hereunder**;

to informuje ono, że mocodawca uznaje wszelkie czynności wykonane na mocy niniejszego pełnomocnictwa, a nie czynności opisane poniżej.

Do wskazywania na fragmenty znajdujące się w czytany dokument powżej lub poniżej danego miejsca służą zbudowane w podobny sposób potrójnie złożone okoliczniki miejsca oparte na przysłówku **here**, których dalsze składniki wskazują na lokalizację danego fragmentu tekstu.

Tabela 2. Potrójnie złożone okoliczniki miejsca rozpoczynające się od *here*

ZAIMEK	ZNACZENIE	ODPOWIEDNIK POLSKI
hereinabove	above this point in this document	powyżej
hereinafter	after this point in this document	poniżej
hereinbelow	below this point in this document	poniżej

Ze względu na swą dosyć skomplikowaną budowę są one jednak często zastępowane mniej egzotycznie wyglądającymi złożeniami, które przy współudziale logicznego myślenia są w stanie wyrazić dokładnie tę samą treść w znacznie prostszy sposób. Obok zapisów zawierających potrójnie złożone okoliczniki, np.:

3. [...] The powers are set out in more detail in 5 **hereinbelow**;

można zatem również spotkać ich uproszczone wersje, np.:

3. [...] The powers are set out in more detail in 5 **herein**.

W pierwszym przypadku lokalizacja punktu 5 w dalszej części czytanego dokumentu, a więc poniżej, wskazana jest bezpośrednio poprzez użycie **hereinbelow**, a w drugim przypadku, z użyciem **herein**, wyraźnie stwierdza się jedynie, że punkt ten znajduje się w niniejszym dokumencie. Jego umiejscowienie należy zaś wywnioskować z faktu, że cytowany zapis umieszczono w punkcie oznaczonym numerem 3, a więc umiejscowionym bliżej początku czytanego dokumentu, z czego jasno wynika, że punkt 5 musi się znajdować poniżej. W analogiczny sposób postępuje się również ze złożeniem **hereinabove**.

W angielskich pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych występują jeszcze dwa inne złożenia oparte na przysłówku **here**, ale ich znaczenia różnią się istotnie od przykładów omówionych powyżej, ponieważ nie odnoszą się one do treści czytanego dokumentu. W przypadku tych dwóch dosyć rzadko spotykanych złożzeń **here** oznacza nie bieżący dokument, ale czas jego powstania. Są to zatem okoliczniki czasu, w których elementy towarzyszące **here** precyzują, czy chodzi o okres poprzedzający dany moment, czy też następujący później.

Tabela 3. Złożone okoliczniki czasu rozpoczynające się od **here**

ZAIMEK	ZNACZENIE	ODPOWIEDNIKI POLSKIE
hereafter	after this moment	odtąd, później
heretofore	before this moment	dotychczas, uprzednio

1.1.2. Zaimki i przysłówki zawierające **there**

Oprócz omówionych powyżej złożzeń opartych na przysłówku **here** w angielskim języku prawa istnieje także analogiczny zestaw wyrażen zbudowanych w oparciu o przysłówek **there**. Złożenia te również wyszły już dawno z powszechnego użycia, ale nadal można je napotkać w pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych, w których pełnią one bardzo podobne funkcje gramatyczne. Najważniejszą z nich jest zaimek, co dobrze ilustruje następujący fragment pełnomocnictwa:

Power of attorney to sign the agreement set out above and all amendments **thereto** and to make payments connected **therewith**.

Tak jak to miało miejsce w przypadku złożen z **here**, znaczenie takich form gramatycznych najłatwiej prześledzić na wersji tego samego tekstu sporządzonej bez uciekania się do pomocy archaicznych zaimków:

Power of attorney to sign the agreement set out above and all amendments **to that agreement** and to make payments connected **with that agreement**.

Jak widać, zaimków zbudowanych w oparciu o **there** użyto do zastąpienia terminu **agreement**, czyli *umowa*, a więc określenia innego dokumentu niż cytowane pełnomocnictwo. Zaimki te zdecydowanie różnią się zatem pod tym względem od zaimków rozpoczynających się od **here**, które, jak przedstawiono to w poprzednim podrozdziale, wskazują na treść aktualnie czytanego pisma. Różnicę tę najlepiej widać w nieco zmodyfikowanej wersji tego samego przykładu:

Power of attorney to sign an agreement set out **herein** and all amendments **thereto** and to make payments connected **therewith**.

Wyrażenie wskazujące na wcześniejszy ustęp tekstu czytanego pełnomocnictwa (czyli **above**) dało się łatwo zastąpić zaimkiem **herein**, ale w odniesieniu do wskazanej w nim umowy konieczne jest użycie zaimków rozpoczynających się od **there**, ponieważ termin ten odnosi się do odrębnego dokumentu, który istnieje poza czytany pełnomocnictwem i jest w nim jedynie wzmiankowany. Zaimki zbudowane w oparciu o **there** służą bowiem do zastępowania w angielskich dokumentach prawnych wyrażen odnoszących się do pojęć, osób i rzeczy przywoływanych w ich treści.

Osobliwością tej serii zaimków jest fakt, że zastępują one zarówno wyrażenia występujące w liczbie pojedynczej, jak przedstawiono to powyżej, jak i w liczbie mnogiej, na przykład w nieco zmienionej wersji tego samego przykładu:

Power of attorney to sign the agreements set out **herein** and all amendments **thereto** and to make payments connected **therewith**.

Zarówno **thereto**, jak i **therewith** odnoszą się teraz do **agreements**, czyli *umów*, a więc rzeczownika w liczbie mnogiej, ale nie ma to żadnego wpływu na zastosowanie omawianych zaimków. Do użycia tych złożań wystarcza bowiem fakt, że słowa, które mają one zastąpić, odnoszą się do osób czy rzeczy istniejących poza tekstem czytane go pisma. Dalsze szczegóły, takie jak ich liczba czy rodzaj, nie odgrywają żadnej roli.

W taki sam sposób, jak miało to miejsce w przypadku zaimków rozpoczynających się od **here**, przyimki współtworzące złożenia z **there** (czyli **to** i **with** w przykładzie powyżej) służą doprecyzowaniu znaczenia całości wyrażenia i dopasowaniu go do funkcji, jaką pełni ono w zdaniu. Elementy te najczęściej spełniają zatem taką samą funkcję jak końcówki polskich przypadków, co najlepiej widać w tłumaczeniu wielokrotnie cytowanego już przykładu:

Pełnomocnictwo do podpisania *umowy* wskazanej powyżej oraz wszystkich aneksów do *niej* i dokonania związanych z *nią* płatności.

W miejsce **thereto** pojawił się zaimek w dopełniaczu (kogo? czego? – *niej*), a **therewith** zostało zastąpione zaimkiem w narzędniku (z kim? z czym? – *nią*). Jeśli natomiast zastępowane słowa występują w liczbie mnogiej, polskie zaimki oczywiście się do tego dostosowują, nie są bowiem aż tak nieczułe na liczbę i rodzaj gramatyczny jak angielskie złożenia z **there**:

Pełnomocnictwo do podpisania *umów* wskazanych powyżej oraz wszystkich aneksów do *nich* i dokonania związanych z *nimi* płatności.

Ponownie niezbędny okazał się dopełniacz (kogo? czego? – *nich*) oraz narzędnik (z kim? z czym? – *nimi*), choć tym razem oczywiście w liczbie mnogiej. Wybór pomiędzy zaimkiem w liczbie pojedynczej a zaimkiem w liczbie mnogiej zależy oczywiście od wyrażenia, które taki zaimek zastępuje, i sprowadza się w zasadzie do wyśledzenia go w tekście czytane go dokumentu.

Nie da się niestety ustalić prostych zależności, które wskazywałyby, jakie polskie przypadki odpowiadają poszczególnym angielskim przyimkom. Angielskie przyimki na stałe powiązane są bowiem znaczenio-

wo z pojedynczymi rzeczownikami i czasownikami (np. po czasowniku **attach** występuje **to**, po rzeczowniku **date** należy się spodziewać użycia **of** etc.), a dobór polskich przypadków w dużo większej mierze zależy od funkcji, jakie odmieniane wyrażenie pełni w zdaniu (tzn. czy jest to podmiot, dopełnienie itp.). Często okazuje się więc, że różnym angielskim przymikom odpowiada jeden polski przypadek.

Dobierając odpowiednią końcówkę, należy się zatem kierować przede wszystkim poprawną gramatycznie budową zdania w języku polskim, a dopiero w drugiej kolejności uwzględniać znaczenie użytego w wersji angielskiej przymyka.

Czytając zdania zawierające zaimki złożone rozpoczynające się od **there**, wystarczy zatem pamiętać, że w angielskich pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych używa się ich do wskazania osób, rzeczy oraz instytucji istniejących poza tekstem czytanego właśnie dokumentu niezależnie od ich liczby, a końcowy element takiego złożenia pełni funkcję gramatyczną w języku polskim wyrażaną przez końcówkę odpowiedniego przypadku.

Pełny zestaw zaimków zbudowanych w oparciu o przysłówkę **there** wraz z ich znaczeniami przedstawia tabela poniżej.

Tabela 4. Zaimki złożone rozpoczynające się od *there*

ZAIMEK	ZNACZENIE	PRZYKŁAD
thereabout	about it about them	complained thereabout = complained about it complained thereabout = complained about them
thereby	by it by them	required thereby = required by it required thereby = required by them
therefor	for it for them	prepared therefor = prepared for it prepared therefor = prepared for them
therein	in it in them	listed therein = listed in it listed therein = listed in them
thereof	its their	the number thereof = its number the number thereof = their number
thereon	on it on them	based thereon = based on it based thereon = based on them

ZAIMEK	ZNACZENIE	PRZYKŁAD
thereout	out of it out of them	taken thereout = taken out of it taken thereout = taken out of them
thereto	to it to them	applicable thereto = applicable to it applicable thereto = applicable to them
thereunder	under it under them	obligations thereunder = obligations under it obligations thereunder = obligations under them
therewith	with it with them	connected therewith = connected with it connected therewith = connected with them

Trzy z wymienionych powyżej złożzeń wymagają krótkiego komentarza. Po pierwsze, **therefor** różni się w pisowni tylko jedną, i to niewymawianą, literą od identycznie brzmiącego przysłówka **therefore**, którego używa się do wskazywania, że dane zdanie zawiera wniosek wynikający z logicznego rozumowania, czyli w taki sam sposób jak polskich wyrażen *a więc, w takim razie, wówczas* etc. Trzeba więc uważnie śledzić pisownię, bo ostatnia litera wyrazu ma w tym przypadku duże znaczenie. Po drugie, jako odpowiedniki znaczeniowe **thereof** w tabeli podano **its** i **their**, ponieważ **of it** i **of them** występują w języku angielskim niezmiernie rzadko i nie brzmią zbyt naturalnie. Po trzecie zaś, należy pamiętać, że **thereunder** nabrało znaczenia analogicznego do **hereunder** i oznacza tyle samo co polskie *na mocy / na podstawie* wzmiankowanego dokumentu / wzmiankowanych dokumentów, a nie *poniżej*, jak wydaje się sugerować obecny w tym złożeniu przyimek **under**.

W odróżnieniu od złożzeń opartych na **here** złożzenia rozpoczynające się od **there** w zasadzie nie tworzą okoliczników wskazujących na umiejscowienie fragmentów tekstu oraz okresy czasu. Jedynym wyrażeniem, które pełni taką funkcję, jest **thereafter**, okazjonalnie używane w znaczeniu polskich przysłówków *odtąd, później, następnie*.

1.1.3. Zaimki i przysłówki zawierające **where**

Trzecia seria zaimków i przysłówków zbudowanych według tego samego wzorca opiera się na dobrze znanym słowie **where**. Jak łatwo się przekonać na podstawie zamieszczonego poniżej przykładu, w tego typu złożeniach nie znaczy ono jednak *gdzie*, jak można by się było tego spodziewać:

The date **whereby** the power of attorney shall expire...

Znaczenie i funkcję tak skonstruowanych zaimków najłatwiej zaobserwować na przykładzie nieco unowocześnionej wersji tego samego postanowienia:

The date **by which** the power of attorney shall expire...

Jak widać, **where** dosyć niespodziewanie zastępuje w takich złożeniach równie dobrze znane słowo **which**, co odzwierciedla praktykę językową z dawno minionych czasów, gdy zaimki wprowadzające zdania podrzędne nie miały jeszcze tak wyspecjalizowanych znaczeń jak obecnie i panowała między nimi większa wymiennność. Innymi słowy, po raz kolejny piszący po angielsku prawnicy zachowali w użyciu element gramatyki, z którego praktycznie nikt poza nimi już od lat nie korzysta.

W taki sam sposób jak w złożeniach zbudowanych w oparciu o **here** i **there** przyimki współwystępujące z **where** (czyli *by* w przykładzie powyżej) pełnią funkcję gramatyczną porównywalną z końcówką przypadka w języku polskim. Najłatwiej można to zaobserwować w cytowanym fragmencie, np.:

Termin, w **którym** pełnomocnictwo wygasa...

W tłumaczeniu niezbędny okazał się miejscownik (o kim? o czym? – *którym*), ale należy pamiętać, że nie da się ustalić prostych powiązań pomiędzy użytymi w poszczególnych złożeniach przyimkami a przypadkami w języku polskim. Angielskie przyimki na stałe powiązane są bowiem znaczeniowo z pojedynczymi rzeczownikami i czasownikami (np. po czasowniku **wait** najczęściej występuje **for**, a po rzeczowniku **representative** można się spodziewać użycia **of** etc.), a dobór polskich przypadków w dużo większej mierze zależy od funkcji, jakie odmieniane wyrażenie pełni w zdaniu (tzn. czy jest to podmiot, dopełnienie itp.).

Dobierając odpowiednią końcówkę, należy się zatem kierować przede wszystkim poprawnością gramatyczną w języku polskim, a dopiero w drugiej kolejności uwzględniać znaczenie użytego w wersji angielskiej przyimka.

Pełny zestaw zaimków zbudowanych w oparciu o **where** wraz z ich znaczeniami przedstawia tabela poniżej.

Tabela 5. Zaimki złożone rozpoczynające się od where

Zaimek	Znaczenie	Przykład
whereby	by which	the decision whereby... = the decision by which...
wherein	in which	the provision wherein... = the provision in which...
whereof	whose	the signature whereof ... = whose signature
whereon	on which	the condition whereon... = the condition on which...

Drobnego komentarza wymaga tylko jedno z przedstawionych w tabeli złożzeń. Odpowiednikiem **whereof** jest **whose**, ponieważ **of which** występuje w języku angielskim rzadko i nie brzmi zbyt naturalnie.

1.2. Tryb łączący / subjunctive mood

Użycie trybu łączącego jest bez wątpienia najbardziej archaiczną cechą gramatyczną anglosaskich pełnomocnictw, testamentów i dokumentów notarialnych. Pierwotnie stosowano go do wyrażania życzeń, prośb, domysłów i przypuszczeń, co często miało miejsce w zdaniach podrzędnych i spowodowało nadanie trybowi nazwy sugerującej, że łączy on składniki zdań złożonych. W późnym średniowieczu znaczenia te zaczęto jednak coraz częściej wyrażać za pomocą powszechnie dziś stosowanych czasowników modalnych, które w kolejnych stuleciach systematycznie wypierały tryb łączący z użycia. Do dzisiaj przetrwał on już tylko w kilku zwrotach i konstrukcjach gramatycznych, z reguły stosowanych z dala od Wielkiej Brytanii.

Charakterystyczną cechą trybu łączącego jest brak jakichkolwiek końcówek wskazujących na czas, liczbę czy osobę. Użyte w tym trybie czasowniki zawsze przybierają zatem najkrótszą możliwą w języku angielskim formę gramatyczną, a więc taką samą jak czasowniki w trybie rozkazującym. Tryby te rozróżnia wyłącznie kontekst, w którym występują. Jeżeli bowiem autor zwraca się do instancji wyższej, której podlega, to należy uznać, że czasownik bez końcówki użyty jest w trybie łączącym i wyraża prośbę, życzenie etc., a jeżeli autor zwraca się do instancji niższej,

nad którą dominuje, to należy przyjąć, że czasownik użyty jest w trybie rozkazującym i wyraża polecenie, komendę itd.

Różnicę tę bardzo dobrze ilustruje powszechnie znany pierwszy wers hymnu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, który w zależności od płci monarchy brzmi:

God **save** our gracious Queen

lub

God **save** our gracious King.

Jak widać, choć podmiotem zdania jest Bóg, a więc z gramatycznego punktu widzenia trzecia osoba liczby pojedynczej, następujący po nim czasownik nie przybiera końcówki -s w czasie teraźniejszym. Teoretycznie rzecz biorąc, użyty w ten sposób czasownik **save** może być zatem wykładnikiem zarówno trybu łączącego, jak i trybu rozkazującego. W praktyce nie ulega jednak wątpliwości, że autor tekstu użył trybu łączącego, ponieważ zwraca się do Boga, a więc instancji wyższej, i w związku z tym nie wydaje mu polecenia, ale przedkłada pokorną prośbę o roztoczenie opieki nad miłościwie panującym monarchą.

W pełnomocnictwach, testamentach i dokumentach notarialnych tryb łączący występuje zatem najczęściej w dyplomatycznie sformułowanych poleceniach, jakie mocodawcy i spadkodawcy kierują do swych pełnomocników i spadkobierców, np.:

It is my intention that my Agent **use** the powers conferred on him by this Power of Attorney irrespective of my ill health, disability, or uncertainty whether I am dead or alive.

W zdaniu nadrzędnym, które opisuje decyzję podjętą przez udzielającego pełnomocnictwa mocodawcę, czasownik **to be** przyjmuje standardową formę trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego, czyli **is**. W zdaniu podrzędnym, w którym mocodawca zwraca się do swego pełnomocnika, wydając mu polecenie, czasownik **use** nie przybiera jednak formy trzeciej osoby liczby pojedynczej, a więc **uses**, ponieważ użyty jest w trybie łączącym. Mocodawca zdaje sobie bowiem sprawę, że wykona-

nie tego polecenia zależęć będzie wyłącznie od dobrej woli pełnomocnika, i aby zaskarbić sobie jego przychyłność, sięga po uświęconą wiekami stosowania dyplomatyczną formę gramatyczną. Całość należy zatem odczytać:

Moim zamiarem jest, aby pełnomocnik **stosował** uprawnienia nadane mu niniejszym pełnomocnictwem bez względu na moją chorobę, niepełnosprawność lub też niepewność, czy pozostaję przy życiu.

Jeżeli zdanie sformułowane jest w stronie biernej, wykładnikiem trybu łączącego jest użycie formy **be** z odpowiednim imiesłowem biernym, np.:

It is my intention that the powers conferred on my Agent by this Power of Attorney **be used** irrespective of my ill health, disability, or uncertainty whether I am dead or alive.

Zdanie to należy więc odczytać:

Moim zamiarem jest, aby uprawnienia nadane niniejszym pełnomocnictwem mojemu pełnomocnikowi **były stosowane** bez względu na moją chorobę, niepełnosprawność lub też niepewność, czy pozostaję przy życiu.

Użycie form trybu łączącego szerzej zachowało się jednak w bardziej konserwatywnej odmianie amerykańskiej, a w angielszczyźnie brytyjskiej zostało w ostatnich stuleciach zastąpione czasownikiem **should**. W wersji tej przytoczone powyżej przykłady w stronie czynnej i biernej przyjmują zatem brzmienie:

It is my intention that my Agent **should use** the powers conferred on him by this Power of Attorney irrespective of my ill health, disability, or uncertainty whether I am dead or alive.

It is my intention that the powers conferred on my Agent by this Power of Attorney **should be used** irrespective of my ill health, disability, or uncertainty whether I am dead or alive.

W zdaniach wyrażających życzenia, polecenia, prośby, domysły i przypuszczenia czasownik **should** nie występuje zatem w swym podstawowym znaczeniu związanym z powinnością, ale wyłącznie jako współczesny wykładnik trybu łączącego. W języku polskim takiemu jego zastosowaniu odpowiada wystąpienie w zdaniu cząstki *by* w spójniku, na przykład *aby*, jak zostało to zilustrowane w dwu przedstawionych powyżej tłumaczeniach.

Zdania zawierające czasowniki pozbawione końcówki trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego lub czasownik modalny **should** i wyrażające życzenia, polecenia, prośby, domysły i przypuszczenia należy uznać za równoważne polskim zdaniom zawierającym cząstkę *by* w spójniku lub w powiązaniu z którymś z czasowników.

1.3. Serie czasowników

Język angielski znany jest z tego, że nawet w prostych zdaniach występują w nim sekwencje czasowników, np.:

I assume that the tax **has been** paid by the buyer.
 I assume that the tax **may be** paid by the buyer.
 I assume that the tax **may have been** paid by the buyer.

Wyróżnione pogrubioną czcionką czasowniki kolejno określają modalność, czas gramatyczny oraz stronę, a więc parametry gramatyczne, za pomocą których autor zdania postanowił przedstawić czynność wyrażaną przez czasownik zajmujący w takiej sekwencji ostatnie miejsce. Tego typu ciągi składają się zatem z czasowników posiłkowych, będących wykładnikami poszczególnych kategorii gramatycznych, oraz pojedynczego czasownika głównego, który nie pełni żadnej funkcji gramatycznej i po prostu nazywa czynność lub stan.

W odróżnieniu od tego rodzaju sekwencji czasowników, powszechnie stosowanych we wszystkich odmianach języka angielskiego, w języku prawa występują również serie czasowników głównych, np.:

I make constitute and appoint...